

Sygn. akt II Ca 1320/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 grudnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: **SSO Beata Piwko**

Sędziowie: **SSO Teresa Strojnowska**

SSR del. Ewa Wiater (spr.)

Protokolant: starszy protokolant sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 20 grudnia 2016 r. w Kielcach

sprawy z powództwa (...)z siedzibą w S.

przeciwko M. Ł.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego w Kielcach

z dnia 23 marca 2016 r., sygn. akt I C 690/15

I. zmienia zaskarżony wyrok w całości i:

1. zasądza od M. Ł. na rzecz (...)z siedzibą

w S. kwotę 65.524,60 zł (sześćdziesiąt pięć tysięcy pięćset dwadzieścia cztery złote 60/100) z ustawowymi odsetkami od dnia 29 maja 2014 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty

z każdorazowymi odsetkami ustawowymi za opóźnienie,

2. zasądza od M. Ł. na rzecz (...)z siedzibą

w S. kwotę 3.617 zł (trzy tysiące sześćset siedemnaście złotych) tytułem kosztów procesu;

II. zasądza od M. Ł. na rzecz (...)z siedzibą

w S. kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

III. nakazuje pobrać od M. Ł. na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Kielcach) kwotę 6.554 zł (sześć tysięcy pięćset pięćdziesiąt cztery złote) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Sygn. akt II Ca 1320/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 23 marca 2016 r., sygn. akt I C 690/15 Sąd Rejonowy w Kielcach oddalił powództwo (...) z siedzibą w S., wobec M. Ł. o zapłatę kwoty 65.524,60 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29.05.2014 r. do dnia zapłaty i orzekł o kosztach procesu. Sąd Rejonowy ustalił, że Centrum (...) Sp. z o.o. w S. prowadziła

od lutego 2011 r. działalność polegającą głównie na świadczeniu usług finansowych, polegających na inwestowaniu środków pieniężnych inwestorów oraz oddłużaniu dłużników poprzez przejęcie, za pobraniem prowizji, długu klienta i spłacanie go po określonym czasie. Klientom oferowano oprocentowanie wpłaconego kapitału w wysokości znaczenie przekraczającej oprocentowanie oferowane przez banki. Działalność była prowadzona bez wymaganego zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego. W dniu 28.11.2011 r. pomiędzy spółką a pozwanym zawarta została Umowa (...) nr(...) zgodnie z którą pozwany dokonał wpłaty na rachunek bankowy upadłej spółki kwoty w wysokości 25.000 zł, zaś spółka zobowiązała się wobec niego do zapłacenia wybranemu salonowi samochodowemu kwoty 100.000 zł za zakupiony pojazd. Upadła spółka w wykonaniu w/w umowy w dniu 29.05.2012 r. wpłaciła na rachunek bankowy salonu samochodowego kwotę 51.500 zł, a w dniu 13.06.2012 r. bezpośrednio na rachunek bankowy pozwanego kwotę 48.500 zł. Z tytułu wykonania w/w umowy upadła spółka dokonała na rzecz M. Ł. (pośrednio i bezpośrednio) wypłaty kwoty w łącznej wysokości 100.000 zł. Następnie w dniu 06.12.2011 r. pomiędzy spółką a pozwanym zawarta została (...)nr (...), zgodnie z którą dokonał wpłaty na rachunek bankowy upadłej spółki kwoty w wysokości 20.000 zł, zaś spółka zobowiązała się wobec niego do wypłacania przez okres sześciu miesięcy oprocentowania w wysokości 20% w skali miesiąca, tj. co dwa miesiące kwoty 6.480 netto, a w ostatnim miesiącu miał nastąpić zwrot kapitału. Spółka dokonała wypłat na rachunek bankowy M. Ł. w oparciu o zawarte umowy wraz ze wskazaniem wysokości odsetek maksymalnych. Ponadto w dniu 08.06.2012 r. M. Ł. otrzymał od upadłej spółki kwotę 20.000 zł tytułem zwrotu wpłaconego przy zawarciu umowy kapitału. Z tytułu wykonania w/w umowy upadła spółka dokonała na rzecz M. Ł. wypłaty kwoty w łącznej wysokości 39.440 zł w tym, 19.440 zł z tytułu oprocentowania. W późniejszym czasie pozwany zawarł kolejne umowy ze spółką, lecz pomimo wpłacenia przez niego pieniędzy Spółka ze swoich zobowiązań wobec niego nie wywiązała się. Pismem z dnia 6 września 2011 r. Komisja Nadzoru Finansowego zawiadomiła Prokuraturę Rejonową w Stargardzie Szczecińskim o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 171 ust. 1 w zw. z art. 171 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, polegającego na gromadzeniu, środków pieniężnych innych osób fizycznych, prawnych lub jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, w celu udzielania kredytów, pożyczek pieniężnych lub obciążania ryzykiem tych środków w inny sposób, przez nieustaloną osobę działającą za pośrednictwem stron internetowych (...)pod firmą: (...) z siedzibą w S. - (...). (...) w S. określił stratę poniesioną przez Centrum (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej w 2011 roku na kwotę 1.595.711,86 zł. W dniu 28 grudnia 2012 r. B. K. złożyła do (...)w S. wniosek o ogłoszenie upadłości (...) w S.. Postanowieniem z dnia 3 lipca 2013 r. Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie w sprawie o sygn. akt XII GU 2/13 ogłosił upadłość dłużnika (...) w S. obejmującą likwidację majątku dłużnika. Zarazem wyznaczył syndyka w osobie P. W.. Pozwany pismem z dnia 5.09.2013 r. dokonał zgłoszenia syndykowi przysługującej mu w stosunku do upadłej spółki wierzytelności w kwocie 77.932,88 złotych. Wraz ze zgłoszeniem wierzytelności pozwany nie złożył oświadczenia o dokonaniu potrącenia nienależnie uzyskanych środków pieniężnych od upadłej spółki ze zgłaszanymi wierzytelnościami. Pismem z dnia 14.05.2014 r. syndyk masy upadłości wezwał pozwanego do zapłaty kwoty w łącznej wysokości 66.756,40 zł - z tytułu wypłaconych M. Ł. przez upadłą spółkę środków pieniężnych - wskazując jako podstawę m. in. niezgodny z prawem charakter prowadzonej przez upadłą spółkę działalności, bezskuteczność czynności prawnej z działania upadłego przed ogłoszeniem upadłości, sprzeczność postanowień umownych dotyczących wypłacanego oprocentowania przewyższającego wysokość odsetek maksymalnych. Pozwany odmówił zapłaty. Sąd I instancji przyjął, że przy uwzględnieniu obowiązującej w czasie zawierania umów wysokości maksymalnej odsetek, obowiązujących w poszczególnych okresach, pozwanemu przysługiwałyby odsetki maksymalne w łącznej kwocie 2.415,40 zł. M. Ł. z tytułu wypłaty oprocentowania łącznie otrzymał 67.940 zł. Pismem z dnia 18 września 2015 r. M. Ł. złożył powodowi oświadczenie o potrąceniu przysługującej mu wierzytelności w kwocie 77.932,88 zł z wierzytelnością spółki dochodzoną pozwem w wysokości 65.524,60 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 29 maja 2014 r. do dnia zapłaty. Analizując tak ustalony stan faktyczny w kontekście niezależnych od siebie, a powoływanych na uzasadnienie pozwu podstaw prawnych, tj. art. 127 ust. 1 ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze; art. 527 i nast. kc; art. 359 § 2 (1) kc, a nadto powołując art. 411 kc, Sąd I instancji uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Powyższy wyrok w całości zaskarżyła strona powodowa. W złożonej apelacji skarżący zarzucił:

1. naruszenie art. 232 kpc poprzez przyjęcie, że powód nie wywiązał się z obowiązku udowodnienia okoliczności, z których wywodzi skutki prawne, tj. poprzez przyjęcie, iż powód nie udowodnił przesłanek wynikających art. 527 i następnycy kc w zw. art. 131 ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, podczas gdy powód zaferował logiczne, wzajemnie się uzupełniające dowody i twierdzenia potwierdzające, iż czynnościom prawnym w postaci zawartych pomiędzy upadłą Spółką, a pozwanym umów należy przypisać sankcję bezskuteczności czynności prawnych względem masy upadłości będącą przesłanką zasądzenia od pozwanego na rzecz masy upadłości otrzymanego przez pozwanego świadczenia w wysokości przewyższającej odsetki maksymalne;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. w szczególności:

- przepisów art. 527 i nast. kc w zw. z art. 131 i 134 ust. 1 ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze poprzez ich błędną wykładnię i uznanie, iż czynności prawne dokonane przez upadłego w okresie wcześniejszym niż na rok przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości nie mogą zostać uznane za bezskuteczne w stosunku do masy upadłości, a w konsekwencji uznanie, iż nie ma podstaw do wystąpienia z roszczeniem o zapłatę świadczenia wypłaconego pozwanemu przed dniem 28.12.2011 r.,

- art. 527 § 1 kc poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, iż dla uznania czynności prawnej za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości niezbędna była wiedza pozwanego w zakresie działania wierzycieli, podczas gdy w toku postępowania wykazane zostało, iż korzyść majątkowa została uzyskana bezpłatnie,

- przepisu art. 527 § 2 kc poprzez błędną wykładnię, a szczególności błędne rozumienie pojęcia niewypłacalności, które doprowadziło do błędnego przyjęcia, iż z uwagi na daty zawartych umów w okresie znacznie poprzedzającym moment zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości nie można uznać, że wystąpiła przesłanka niewypłacalności Spółki, podczas, gdy bezsporny fakt ogłoszenia upadłości przez Sąd przesądza o zaistnieniu wymaganej dla odpowiedzialności z tytułu skargi pauliańskiej niewypłacalności dłużnika (upadłej spółki) istniejącej w chwili orzekania przez Sąd I instancji,

- przepisu art. 528 kc poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, iż świadczeniu otrzymanemu przez pozwanego od upadłej Spółki w wysokości przewyższającej odsetki maksymalne nie można przypisać cechy bezpłatności, co doprowadziło do jego niezastosowania w niniejszym postępowaniu,

- przepisu art. 359 § 2² kc w zw. z art. 58 § 1 kc, poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, iż czynnościom prawnym w zakresie, w jakim zastrzegają świadczenie w wysokości ponad odsetki maksymalne nie można przypisać sankcji nieważności czynności prawnej,

- przepisu art. 58 § 2 kc poprzez jego niezastosowanie, co w konsekwencji doprowadziło do uznania, iż czynnościom prawnym w zakresie w jakim zastrzegają świadczenie w wysokości ponad odsetki maksymalne nie można przypisać sankcji nieważności czynności prawnej,

- przepisu art. 410 § 1 kc w zw. z art. 405 kc poprzez ich niezastosowanie, które doprowadziło do nieuczynienia tychże przepisów podstawą uwzględnienia powództwa,

- przepisu art. 411 pkt 1 kc, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, iż zaszła przesłanka wyłączająca zasadność żądania zwrotu od pozwanego świadczenia, które otrzymał od upadłej Spółki w wysokości przewyższającej odsetki maksymalne,

- przepisu art. 5 kc poprzez jego zastosowanie i uwzględnienie podniesionego przez pozwanego zarzutu nadużycia prawa pomimo braku przesłanek do jego uwzględnienia i przyjęcia jako podstawy oddalenia powództwa;

- przepisu art. 96 ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze w zw. z przepisem art. 505 pkt 4 kc poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, które doprowadziło do błędnego przyjęcia, że złożone przez pozwanego oświadczenie o dokonaniu potrącenia przysługującej pozwanemu wierzytelności, co do której pozwany dokonał zgłoszenia w postępowaniu

upadłościowym z wierzytelnością dochodzoną w niniejszym postępowaniu, jest dopuszczalne i skuteczne, pomimo, iż pozwany nie złożył oświadczenia o potrąceniu przy zgłoszeniu swojej wierzytelności.

Formułując powyższe zarzuty skarżący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty dochodzonej pozwem wraz z odsetkami ustawowymi; zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;
- ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku poprzez odstąpienie od obciążania powoda kosztami procesu i nie obciążanie powoda kosztami postępowania apelacyjnego;

ewentualnie – w przypadku oddalenia apelacji w całości, w oparciu o przepis art. 102 kpc, o odstąpienie od obciążania powoda kosztami postępowania apelacyjnego;

- ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I Instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała zasadna i doprowadziła w efekcie do zmiany zaskarżonego wyroku.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że Sąd I instancji poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, które zasadniczo pozostawały poza sporem i nie były kwestionowane, stąd też ustalenia te Sąd Okręgowy akceptuje i przyjmuje za własne.

Zgodzić należy się z apelującym o tyle, że przy prawidłowo ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji dokonał niewłaściwej subsumcji w zakresie przepisów prawa materialnego, co w konsekwencji błędnie doprowadziło do oddalenia powództwa.

W pierwszej kolejności podkreślić należy, że Sąd zobowiązany jest z urzędu brać pod uwagę bezwzględną nieważność czynności prawnej. Zgodnie z art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. § 2 powołanego przepisu stanowi, iż nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, zgodnie zaś z treścią § 3 jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

W świetle ustalonego stanu faktycznego jawi się wniosek, że upadła spółka zawierając umowy z pozwanym dokonywała w istocie czynności bankowych w rozumieniu art. 5 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 29.08.1997 r. Prawo bankowe, zawierając umowy, które konstrukcją zbliżają się do umów terminowego wkładu pieniężnego. Z umów tych wynikało, że pozwany zobowiązał się przekazać do dyspozycji spółki określone środki pieniężne, zaś spółka- po upływie okresu czasu, określonego w każdej z umów, zobowiązywała się do ich zwrotu z oprocentowaniem.

Zgodnie z powołanym przepisem prawa bankowego (art. 5 ust. 1) czynnościami bankowymi są: 1) przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów; 2) prowadzenie innych rachunków bankowych; 3) udzielanie kredytów; 4) udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw; 5) emitowanie bankowych papierów wartościowych; 6) przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych; 7) wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach.

Ustęp 2 cytowanego przepisu wskazuje, że czynnościami bankowymi są również następujące czynności, o ile są one wykonywane przez banki:

- 1) udzielanie pożyczek pieniężnych;
- 2) operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warrandy;
- 3) świadczenie usług płatniczych oraz wydawanie pieniądza elektronicznego;
- 4) terminowe operacje finansowe;
- 5) nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych;
- 6) przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych;
- 7) prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych;
- 8) udzielanie i potwierdzanie poręczeń;
- 9) wykonywanie czynności zleconych, związanych z emisją papierów wartościowych;
- 10) pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym.

Stosownie do art. 5 ust. 4, działalność gospodarcza, której przedmiotem są czynności, o których mowa w ust. 1, może być wykonywana wyłącznie przez banki, z zastrzeżeniem ust. 5, przewidującego, że jednostki organizacyjne inne niż banki mogą wykonywać czynności, o których mowa w ust. 1, jeżeli przepisy odrębnych ustaw uprawniają je do tego. Skoro zaś przepis art. 5 ust. 4 Prawa bankowego, zastrzega, że działalność gospodarcza, której przedmiotem są czynności bankowe, może być wykonywana wyłącznie przez banki bądź inne jednostki organizacyjne - o ile przepisy je to tego uprawniają, to uznać należy, że upadła spółka jako podmiot nieuprawniony w rozumieniu powołanego przepisu zawierając z pozwanym umowy, o których mowa w stanie faktycznym, a które miały jak wskazano wyżej charakter czynności bankowych, działała w sposób niezgodny z prawem, a zatem zawarte umowy są nieważne jako sprzeczne z prawem w rozumieniu art. 58 § 1 kc. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w treści art. 171 ust. 1 ustawy Prawo bankowe, zgodnie z którym kto bez zezwolenia prowadzi działalność polegającą na gromadzeniu środków pieniężnych innych osób fizycznych, prawnych lub jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, w celu udzielania kredytów, pożyczek pieniężnych lub obciążania ryzykiem tych środków w inny sposób, podlega grzywnie do 5 000 000 złotych i karze pozbawienia wolności do lat 3. Podkreślić należy, iż przewidziana w art. 171 ust. 1 ustawy Prawo bankowe sankcja za dokonywanie czynności bankowej przez podmiot nieuprawniony nie uchyła zastosowania art. 58 k.c. Nie można ustaleń odmiennych wywodzić z pojedynczego przepisu konstruującego sankcję cywilną za wykonywanie bez zezwolenia czynności bankowych w umowach, na podstawie których pobrano oprocentowanie, prowizję, opłatę lub innego rodzaju wynagrodzenie.

Powyższej oceny nie zmienia według Sądu Okręgowego brzmienie przepisu art. 170 prawa bankowego, zgodnie z którym wykonywanie czynności bankowych bez zezwolenia nie stanowi podstawy do pobierania oprocentowania, prowizji, opłat ani innego wynagrodzenia, kto zaś otrzymał oprocentowanie, prowizję, opłatę lub inne wynagrodzenie za czynności, o których mowa w ust. 1, jest zobowiązany do ich zwrotu. Jakkolwiek prawo bankowe z 1989 r. nie przewidywało skutku, o jakim mowa w art. 170 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, to jednak przyjąć należy, że przepis ten nie odnosi się do skutków prawnych samej czynności, dokonanej z naruszeniem art. 5 ustawy prawo bankowe, a zatem wykonywanie czynności bankowych bez zezwolenia jest dokonywaniem czynności prawnych niezgodnie z prawem, stąd czynności takie uznać należy za nieważne. W tej sytuacji pozwany winien zwrócić świadczenia, jakie otrzymał od Spółki na podstawie nieważnych czynności prawnych, jako że były one nienależne (art. 410 § 1 i 2 kc w zw. z art. 405 kc), zaś spółka spełniła świadczenie w wykonaniu nieważnej czynności prawnej (art. 411 pkt 1 kc).

Niezależnie od powyższego umowy zawarte z pozwanym należy ocenić jako nieważne także z mocy przepisu art. 359 § 2¹ kc (w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r.), jako że świadczenia w nich przewidziane przekraczają

wielkość odsetek maksymalnych w rozumieniu powołanego przepisu. Przepisy o odsetkach maksymalnych należą do przepisów bezwzględnie obowiązujących, na co jednoznacznie wskazuje treść art. 359 § 2³ k.c. – w tym zakresie ograniczenia doznaje wyrażona w art. 353¹ k.c. zasada swobody umów, która nie ma charakteru bezwzględnego. Stosownie do art. 58 § 3 kc, jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby w ogóle dokonana. W ocenie Sądu II instancji w okolicznościach sprawy niniejszej, kiedy to upadła spółka oferowała świadczenia niewspółmiernie wysokie w stosunku do realiów rynku i to skłaniało potencjalnych kontrahentów do wyboru tejże spółki jako drugiej strony umowy, istnieją podstawy do uznania całych czynności prawnych w postaci obu umów zawartych z pozwanym za nieważne, jako że bez postanowień umów dotkniętych nieważnością strony w ogóle by ich – według Sądu - nie zawarły.

Zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów SN z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55, "sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego". Artykuł 378 § 1 k.p.c. nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek ponownego rozpoznania sprawy w granicach apelacji, co oznacza nakaz wzięcia pod uwagę wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. Granice apelacji wyznaczają ramy, w których sąd drugiej instancji powinien rozpoznać sprawę na skutek jej wniesienia. Określają je sformułowane w apelacji zarzuty i wnioski, które implikują zakres zaskarżenia, a w konsekwencji kognicję sądu apelacyjnego. Ponadto sąd drugiej instancji w ramach ustalonego stanu faktycznego stosuje z urzędu właściwe prawo materialne. Dlatego sąd rozpoznający apelację powinien odnieść się do wszystkich tych zdarzeń i zarzutów zgłoszonych w postępowaniu apelacyjnym, które mogły spowodować skutki materialnoprawne. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98 (OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124), wyraźnie stwierdzono, że ze względu na merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego sąd drugiej instancji nie może poprzestać na ustosunkowaniu się do zarzutów skarżącego, lecz musi - niezależnie od treści zarzutów - dokonać ponownych, własnych ustaleń, a następnie poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego (zob. także wyrok SN z dnia 6 grudnia 2001 r., I PKN 714/00, OSNPiUS 2003, nr 22, poz. 544). Warto wskazać także postanowienie SN z dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02 (OSNC 2004, nr 1, poz. 7), w którym zdecydowanie podkreślono, że jakkolwiek postępowanie apelacyjne jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, to jednak zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego. Przy takim założeniu sąd drugiej instancji ma pełną swobodę jurysdykcyjną, ograniczoną jedynie granicami zaskarżenia. W konsekwencji może, a jeżeli je dostrzeże - powinien, naprawić wszystkie naruszenia prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały wyknięte w apelacji, pod warunkiem że mieszczą się w granicach zaskarżenia.

W tym kontekście wskazać należy, że powód opierał zgłoszone powództwo także na przepisach art. 127 ust. 1, art. 132 ust. 1, art. 134 ust. 1 – prawo upadłościowe i naprawcze, a Sąd Rejonowy nie uznał zasadności powództwa także w świetle wskazanej podstawy prawnej. W apelacji brak wprost zarzutu jego naruszenia, niemniej Sąd Okręgowy rozpoznając sprawę w granicach apelacji, z przyczyn wskazanych, rozważył zasadność żądania i z tego punktu widzenia i ustalił, nie dzieląc w tym zakresie poglądu Sądu I instancji, że w rozpoznawanej sprawie – gdyby nawet przyjąć ważność zawartych umów - zachodziłyby podstawy do przyjęcia bezskuteczności czynności prawnych z mocy samego prawa, a polegających na spełnieniu świadczeń przez Spółkę na rzecz pozwanego w wykonaniu zawartych umów.

Stosownie do treści art. 127 ust. 1 p.u.n., bezskuteczne do masy upadłości są czynności prawne dokonane przez upadłego dokonane w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, którymi rozporządził on swoim majątkiem, jeżeli dokonane zostały nieodpłatnie albo odpłatnie, ale wartość świadczenia upadłego przewyższa w rażącym stopniu wartość świadczenia otrzymanego przez upadłego lub zastrzeżonego dla upadłego lub dla osoby trzeciej. Strona powodowa wskazując na czynności prawne w kontekście powołanego przepisu nie odwoływała się do zawartych umów, a jedynie do świadczeń spełnionych przez spółkę w ich wykonaniu. Słusznie Sąd Rejonowy uznał, że spełnienie tychże świadczeń miało charakter czynności prawnych w rozumieniu art. 127 ust. 1 p.u.n. wbrew odmiennym twierdzeniom pozwanego. W tym zakresie Sąd II instancji w całości podziela argumentację wyrażoną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, uznając, że świadczenie powoda miało nie tylko charakter czynności

faktycznej, ale miało też na celu zwolnienie się z zobowiązań i prowadzić miało do wygaśnięcia zobowiązania jako tzw. *causa solvendi*. Oświadczenie woli w tym przedmiocie złożone zostało zatem w sposób konkludentny. Jednocześnie czynności te miały charakter odpłatny i rozporządzający majątkiem Spółki i zostały dokonane w rocznym okresie, o którym mowa we wskazanym przepisie. Rozważając natomiast, czy ich wartość w rażącym stopniu przewyższała wartość otrzymanego przez Spółkę od pozwanego świadczenia, Sąd II instancji nie podziela w tym zakresie stanowiska Sądu Rejonowego. Jakkolwiek powołana regulacja nie zawiera definicji tego rodzaju dysproporcji, ani kryteriów, jakie powinny być rozważone dla jej ustalenia, to jednak nie ulega wątpliwości, że oceny takiej należy dokonać przy uwzględnieniu przeciętnych cen i stawek stosowanych w obrocie, odnoszonych do okoliczności konkretnej sprawy. Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności w ocenie Sądu odwoławczego nie ulega wątpliwości, że w rozpoznawanym stanie faktycznym wskazana dysproporcja w zakresie ekwiwalentności świadczeń jawi się jako rażąca. Oferowane przez upadłą spółkę niewspółmierne zyski, w porównaniu do wysokości zaangażowanego kapitału i przy uwzględnieniu czasu zaangażowania tych środków, zupełnie oderwane od jakichkolwiek obiektywnych kryteriów, w sposób nie budzący żadnych wątpliwości świadczyły o rażącej nieekwiwalentności czynności prawnej w rozumieniu art. 127 ust. 1 p.u.n.

Zgodnie z treścią przepisu art. 131 prawa upadłościowego i naprawczego, w sprawach nieuregulowanych przepisami art. 127-130a do zaskarżenia czynności prawnych upadłego, dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli, przepisy art. 132-134 oraz przepisy Kodeksu cywilnego o ochronie wierzyciela w przypadku niewypłacalności dłużnika stosuje się odpowiednio. W art. 131 p.u.n. została ustanowiona zasada tylko subsydiarnego stosowania przepisów art. 527-534 k.c. w postępowaniu upadłościowym i naprawczym. Nie chodzi tu więc o relację *lex specialis - lex generalis*, lecz o komplementarność przepisów o skardze pauliańskiej. W takim więc zakresie, w jakim stan faktyczny sprawy unormowany jest w przepisach prawa upadłościowego i naprawczego, nie stosuje się przepisów art. 527-534 k.c. Stosownie do art. 134 prawa upadłościowego i naprawczego, jeżeli czynność upadłego jest bezskuteczna z mocy prawa lub została uznana za bezskuteczną, to, co wskutek tej czynności ubyło z majątku upadłego lub do niego nie weszło, podlega przekazaniu do masy upadłości, a jeżeli przekazanie w naturze jest niemożliwe, do masy upadłości wpłaca się równowartość w pieniądzu. Za zgodą sędziego-komisarza druga strona czynności może zwolnić się z obowiązku przekazania do masy upadłości tego, co wskutek tej czynności z majątku upadłego ubyło, przez zapłatę różnicy między wartością rynkową świadczenia dłużnika z dnia zawarcia umowy, a wartością świadczenia otrzymanego przez dłużnika.

Bezskuteczność czynności prawnej względem masy upadłości w świetle treści art. 127 ust. 1 p.u.n następuje z mocy prawa i jeżeli wystąpi, jest samodzielną przesłanką roszczenia o zapłatę opartego na art. 127 ust. 1 w zw. z art. 132 ust. 2 w zw. z art. 134 ust. 1 p.u.n. Natomiast dla wykazania bezskuteczności czynności prawnej na podstawie art. 527 i następnycy kc, w pierwszej kolejności należy wytoczyć powództwo o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną wobec konkretnej osoby, a wyrok uwzględniający takie powództwo ma charakter konstytutywny i dopiero stanowi o przesłance uwzględnienia powództwa o zapłatę – w oparciu o art. 131 w zw. z art.132 ust. 1 w zw. z art. 134 ust. 1 p.u.n. w zw. z art. 527 i następnycy kc. Bezskuteczność czynności prawnej na podstawie art. 527 i następnycy kc nie następuje z mocy prawa, a z art. 131 p.u.n. wynika zasada subsydiarnego stosowania przepisów art. 527 – 534 kc. Zatem dopiero w sytuacji, w której kwestionowana czynność prawna nie jest nieważna z mocy prawa i nie jest bezskuteczna z mocy prawa, znajdzie zastosowanie art. 527 i następcy kc.

W ocenie Sądu Okręgowego podniesiony przez pozwanego zarzut potrącenia – wbrew odmiennemu twierdzeniu Sądu I instancji - nie został skutecznie zgłoszony, a tym samym nie mógł doprowadzić do umorzenia wzajemnych wierzytelności. Przepisy art. 93-96 p.u.n. stanowią przepisy szczególne, o których mowa w art. 505 pkt. 4 kc. Oznacza to, że w wypadku dokonania potrącenia wbrew zasadom wynikającym z omawianych przepisów nie następuje skutek w postaci umorzenia wierzytelności. Art. 96 p.u.n. wskazuje, że wierzyciel, który chce skorzystać z prawa potrącenia, składa o tym oświadczenie nie później niż przy zgłoszeniu wierzytelności (wyrok SN z dnia 10.03.2011r., V CSK 311/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.05.2014r., V ACa 186/14). Tego rodzaju termin zawity nie podlega przywróceniu i to nawet wtedy, gdy jego niedochowanie było wynikiem okoliczności, niezależnych od danego wierzyciela. Nie mają zatem znaczenia z tego punktu widzenia żadne elementy subiektywne związane ze stanem

świadomości wierzyciela. Oznacza to tyle, że wierzyciel zostanie zaspokojony na podstawie podziału funduszy masy, niezależnie od swojego zobowiązania względem syndyka.

W świetle powyższych okoliczności, bezprzedmiotowym jest odnoszenie się do pozostałych zarzutów apelacji dotyczących naruszenia prawa materialnego. Ubocznie jedynie odnosząc się do podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 5 kc Sąd wskazuje, że zarzut ten jest chybiony. Na zasady współżycia społecznego nie może powoływać się w ocenie Sądu pozwany, który dokonując racjonalnej oceny powinien zdawać sobie sprawę z tego, że zawarcie umowy z tak sformułowaną dysproporcją świadczeń musi poddawać co najmniej w wątpliwość rzetelność kontrahenta i liczyć się z ryzykiem, na które pozwany się zdecydował wabiony chęcią uzyskania szybkiego zysku.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok w całości i zasądził od M. Ł. na rzecz (...)z siedzibą w S. kwotę 65.524,60 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29 maja 2014 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty z każdorazowymi odsetkami ustawowymi za opóźnienie. O odsetkach ustawowych Sąd orzekł zgodnie z żądaniem pozwu mając na uwadze przepis art. 481 §1 kc w zw. z art. 455 kc, jako że pozwany został skutecznie wezwany do zapłaty kwoty dochodzonej pozwem w dniu 21 maja 2014 roku (k. 44), przy czym wyznaczono mu termin 7 dni w tym zakresie.

Orzeczenie o kosztach procesu zapadło w oparciu o przepis art. 98 § 1 kpc, także w odniesieniu do kosztów postępowania apelacyjnego.

O nieuiszczonych kosztach sądowych Sąd orzekł na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i nakazał pobrać od M. Ł. na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Kielcach) kwotę 6.554 zł z tego tytułu (opłata od pozwu w kwocie 3.277 zł i opłata od apelacji w kwocie 3.277 zł, od których powód był zwolniony).

SSR (del) Ewa Wiater SSO Beata Piwko SSO Teresa Strojnowska

ZARZĄDZENIE

(...)